Vrijdag 4 juni 2015, een bloedhete dag te midden van veel te koude voorjaarsdagen. De meteorologen spreken van een zeldzame situatie. Eén enkele dag slechts zal het heet zijn, meer dan tien graden warmer is dan de dagen er omheen. Juist op zo'n dag vertrekken we voor een nieuwe etappe op onze tocht naar Denemarken. Holwerd – Lauwersoog. De bewoners van Holwerd zitten verslagen onder hun parasols en drinken bier. De straten zijn vrijwel verlaten. De enige wandelaar die we ontmoeten is een Hells angels achtige man die zijn pitbull uitlaat en ons beleefd groet. Bij het clubhuis van de voetbalvereniging Holwerd, opgericht op 21 mei 1948, zit het voltallige bestuur voor de deur, ook aan het pils. Hoe we bij de dijk kunnen komen, is onze vraag. Ga maar dwars over het hoofdveld en dan daar, naast het reclamebord van Talsma kraanbedrijf, een klein paadje door langs het trainingsveld en dan ben je er zo. Als we zo gehandeld hebben volgen we de Nije Púndyk die ons, dwars door de velden, naar de waddendijk moet brengen. Het bordje doodlopende weg negeren we. Een scholekster cirkelt zwaar alarmerend om ons heen. Twee landarbeiders, ongetwijfeld Polen, voorzien elke pol voederbiet van een shot gif, zonder dat ze ons ook maar enige aandacht schenken. Een verlaten elektriciteitsgebouw van het PEB roept bij Rob wilde waanbeelden op van een eigen tweede huis aan de waddendijk. Vooralsnog is het vooral een plek voor kattenkwaad en kampvuurtjes. Dan staan we op de dijk, omgeven door de klagende zang van schapen en lammeren en met zicht op een kwelder die gevuld is met jongvee. Uit het gras van de dijk vliegen tientallen gele kwikstaarten op.

Alweer die dijk, die we al zo eindeloos lang volgen en die maar eindeloos door lijkt te gaan. Er is slechts een enkel te vermelden feit, een nauwelijks zichtbare plaquette meldt dat ter plekke om 02.41 uur op 26 juni 1943 de Wellington HE346 van het 166e RAF squadron, neerstortte. Vijf mannen vonden de dood. Eigenlijk nog jongens van 21, 22 jaar oud en een man van 31. Nee, we moeten het vooral hebben van dat weidse land overal om ons heen. Ter hoogte van Ternaard gaan we even zitten en kijken uit over het wad. Hoe lang komen we nu al hier? Toch al bijna veertig jaar en het blijft mooi. Aan onze rechterhand, in oostelijke richting is het robuuste gebedshuis van Wierum al duidelijk te zien. Voor ons eindeloze rijen van paalwerken. Lijnenspel, als ontworpen door een vooraanstaand wiskundige. Nutteloos nu. Er wordt geen land meer gewonnen. Een andere gedacht: Vanaf hier vertrokken we voor onze tochten naar Ameland. De mooiste, een tocht vlak voor kerstmis ergens in 1995. Het wad bevroren, overal ijs en sneeuw. Wij liepen in helder, zonnig vriesweer. Warme choc en een borrel in café De Klok te Buren. Voorbij allemaal. Achter ons ligt de eendenkooi van Ternaard te midden van slaperig, loom grasland. We gaan weer

verder. Net als we constateren dat het een beetje saai wordt, steeds maar weer een beetje meer van hetzelfde, verandert het beeld. Een stevige dam steekt vanaf de dijk, haaks het wad op. Wat doet dat ding daar? Erachter begint een mooi, rommelig stukje buitendijks land. Zilverschoon bloeit, evenals Engels gras. De geur van alsum. Kieften en tureluurs alarmeren en ook de eerste kluten melden zich. Dit is wat wel de hoge kwelder wordt genoemd. Aan de zeekant is een beschoeiing gemaakt van keien, stenen en vrachtjes puin. Dat werkt enigszins, al vreet de zee zich hier en daar door deze wering heen en is het aan de pachtende boer om de spoelgaten te dichten.

Een kilometer voor Wierum is vrijwel alle paalwerk verdwenen. We hebben zicht op de kale vlakte van het wad. Slechts hier en daar resteert nog een enkel schamel plukje palen. Dat is er over van de niet aflatende inspanning ter winning van land. Klokslag zes uur lopen we het dorp binnen. Het kerkje ontroert ons zoals altijd. Niet alleen omdat nu, nu het zes uur is, de klok wordt geluid maar ook omdat het zo klein als het is, onverzettelijk en ononderbroken de wacht houdt aan de dijk.

Honderden huiszwaluwen scheren over de dijk scheren. Een vader met dochter (of is het zijn maîtresse?) zitten op een bankje en verorberen patat. “Nog een goeie reis” wensen ze ons. Dat zullen we nodig hebben. De nacht willen we immers doorbrengen in het vogelwachterhuisje op Engelsmanplaat. Een tochtje van anderhalf uur over het wad. Niets aan de hand zou je zeggen, maar de lucht staat ons niet aan. Er zou best eens een buitje onweer over kunnen trekken. We bellen voor de zekerheid met de kustwacht. Die hebben, zo menen wij, de dure plicht om ons gerust te stellen met de mededeling dat het onweer pas laat in de avond zal komen. Dat doen ze

helaas niet. Het zal tussen 7 en 8 uur overtrekken. Zeg maar net wanneer wij zo'n beetje midden op het wad zitten. We besluiten de berichtgeving te negeren en ons vertrouwen op God te stellen. Om half zeven gaan we te water. De zeestand is laag en we schieten lekker op. De vaargeul doorkruisen we bij de 15. (Daarmee bedoelen we boei 15 in het Wierummer wad.) De lucht betrekt toch wat en er steekt een stevig windje op. Boven Ameland lijken we wel een bliksemflits te zien. We verhogen het tempo. Voor een kort moment gaan we zelfs over in looppas, maar dat valt niet mee met een rugzak van tien kilo om de schouders. Tegen de tijd dat we op het huisje zijn krijgen we een staartje van het noodweer mee. Merkwaardig gevormde rolwolken sieren de hemel. Het regent en er klinken stevige donderslagen. We kijken elkaar even aan. Mazzeltje? Dries en Anneke, de vogelwachters, serveren een voortreffelijk captains dinner, ook wel bekend onder de naam Kaapse raasdonders. Biertje erbij. Wie doet je wat?

In de ochtend lopen we terug naar de vaste wal. Een mooi tochie, waarbij we goed nota nemen van de verschillende boeien. De kardinaal, de 13, de 15 en de 15a. Aan de vaste wal spoelen we onze voeten schoon in een van de plasjes. Karpers, als varkens zo groot, hebben het erg naar hun zin. We volgen wederom de dijk. Windje in de rug, zonnetje en een temperatuur die zeker tien graden lager is dan gisteren. Het dubbeldorp, zo heet het echt, Paesens - Moddergat nadert. We houden even halt bij de voormalige garnalenfabriek. Een informatiebord leert dat deze fabriek in 1924 werd gebouwd. Het was de laatste poging van de vissers ter plaatse om de eeuwenoude traditie van de visserij uit het eigen dorp in stand te houden. Tot 1940 draaide de fabriek goed, daarna was het voorbij. Over die visserij en de ongemakken daarvan komen we nog nader te spreken. Moddergat slaapt nog als wij aankomen bij het indrukwekkende monument dat herinnert aan de rampzalige storm van vijf op zes maart 1883. Van de 22 vissersschepen die uitvoeren, keerden er 17 niet terug. 109 Vissers trokken er op uit, 82 zijn er verdronken. Het monument is sober en indrukwekkend en grijpt me bij de keel. Het gaat maar door met allemaal namen van schepen die op zee zijn gebleven. De WL 5 "Jonge Willem", de WL 4 "De Klopper", de WL 21… en bij elk schip de namen, telkens een stuk of vier, vijf. Mannen vaak, maar soms ook jongens. Teuntje Post, 14 jaar oud, Henkie de Haan 12 jaar, samen met andere familieleden; z'n vader, z'n oom en twee broers van 22 en 24 jaar oud. Houwert Groen, 13 jaar oud. Het is heel veel, teveel haast.

En altijd is er in dit soort dorpen het beeld van de achterblijvers, Zoals hier de moeder met kind, in afwachting van de behouden terugkeer van hun geliefden.

Op het monument nog deze tekst:

As de dea it skip berint	Als de dood het schip bedreigt
Dan is der gjin ûntkommen	Dan is er geen ontkomen
O wetter, o wif element	O water, o onzeker element
De sé hat jown, hat nommen	De zee heeft gegeven, heeft genomen

Het sluit allemaal naadloos aan op een identiek monument in Wierum, waar we gisteren wat haastig vanwege onze wadlooptocht bij laag water, aan voorbij gingen.
Verder het dorp in. De weinige voorbijgangers groeten ons met een krachtig "Goedemorgen, heren." Vooral dat heren doet ons goed.

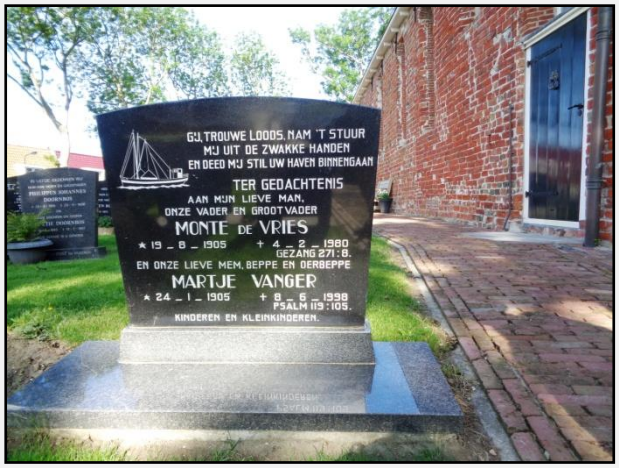

Nog even verblijven we op het terpje waar zich de kerk bevindt. Een prachtig gebouw, opgetrokken uit stoere kloostermoppen en omgeven door de graven der gelovigen. Menig grafsteen is voorzien van een stichtelijke tekst "Mijn genade is U genoeg". Er zijn ook meer duistere aanbevelingen te vinden: ps 30:1; Joh 10 vs 14; psalm 118:10; ps 23:4; Jesaja 43:10. We nemen afscheid van het kerkje met de volgende tekst: "De Here heeft de blijmoedige gever lief".

Er ligt weer buitendijks land aan onze voeten, land van dijken en dijkjes. Het is zaak om de juiste kering te nemen. Na enig zoeken kiezen wij voor het dijkje dat midden over de kwelder loopt. Zenuwachtige scholeksters en tapuiten omringen ons. De bleekgroene kwelder, een blauwe lucht erboven. Vogelgeluiden. Frisse wind uit het westen. Een enkel bootje. Een golvende vlucht vogels. Het wad dus, mooier is er haast niet. Aan de waterkant ontwaren we nog een ree. In een plasje kluten, groenpootruiters, roze grutto's, zilverplevieren en tureluurs.

Dan naderen we Lauwersoog. De provinciegrens. Groningen heet ons welkom. Dat zegt tenminste een bord. Friesland is minder uitbundig, norser haast. Als we ons omdraaien zijn er geen borden met welkom. Er valt slechts te lezen dat we de gemeente Dongeradeel betreden. Ook vinden wij er een nadere verklaring bij de naam van de sluizen alhier: de R.J. Cleveringsluizen zijn vernoemd naar Rubertus Jacob Clevering die leefde van 1914 tot 2013. "Een waterschapsman

in hart en nieren.” En een man die “een leven leidde in dienst van het water”. Het is allemaal nuttige kennis.

Per bus keren we terug naar Holwerd. Ook nu wil de chauffeur wel een clandestiene stop maken op een voor ons gunstige plaats. We wandelen door het dorp en worden getroffen door de schoonheid van de doopsgezinde kerk. De gevel boven de toegangsdeur wordt gesierd met een zeer troostrijke tekst:

Komt herwaarts tot Mij,
allen die vermoeid en belast zijt
en gij zult rust vinden voor uwe zielen.
Matth. XI:26-28

Het is dat er slechts rust wordt geboden aan vermoeide zielen, als er vermoeide voeten zou hebben gestaan, dan waren Rob en ik zonder meer lid geworden van deze doopsgezinde gemeente.

Alvorens terug te keren naar het veilige Noord-Holland rijden we er nog even langs Wierum. Daar verdronken, tijdens de rampnacht van 1 december 1893, 22 vissers. Van de 17 schepen die zee kozen keerden er slechts vier weer.
Via internet vinden we het volgende verslag van deze ramp. Opgetekend uit de mond van een van de schippers:

“In de herfst van 1893 was de Wierumer gemeenschap er slecht aan toe. Veel storm en geen weer om uit te varen. En dus ook geen vis. Er werd heel weinig verdiend. Toen het weer er eind november een beetje behoorlijk uitzag werd besloten uit te varen. Sommigen zinde het nog niet. De zee was nog niet zo "bruikbaar". Maar dan toch, in de nacht van 1 december gaat de vloot het wad op. Voorop de "Vrouwe Johanna" met Pieter Akkerman en zijn vrienden, daar achter de anderen zoals Thys van den Bos, Huite Prins, Tilma, Thomas en Kris Kamma. Het weer was kalm, maar aarde donker. Er moest op het kompas worden gezeild. Dit stond in een klein hokje, het hondehokje. De verlichting bestond uit een kaars. Zo zakten zij het Pinkegat af. Het water stond nogal hol en vreemd, maar Akkerman voelde zich zoals altijd sterk door een Gods vertrouwen. "God is rechtvaardig" was zijn devies en met die aanmoediging durfde hij ook deze reis aan. Toen men verder boven de eilanden kwam, was er nog al wat branding in het water. Het weer was miezerig en de lucht tilde. Na twee en een half uur zeilen kwamen ze op de ruimte. de eerste kiel, of binnen kiel, de eerste diepte. Een eind verderop kwamen ze boven "vis rijke" grond. Toen werd er met de flambouw geseind, het teken voor de anderen: wij doen het wan uit, zoek ook een plaats de zee is ruim, maar niet te dicht bij elkaar. De "Schotsman" gooide het wan uit dat even lang was als een uur zeilen. De uitsmijter moest het werk vlot kunnen doen en hij had daarbij hulp van de "achterhoudsman", die als het eens bleef haken de spil ophield terwijl het schip doorzeilde. Bij rustig weer kon men dat makkelijk doen, bij winderig weer was dat moeilijker. Dat werk noemde men "preken". Om een idee te geven van de lengte van de hele "boog" noemde Akkerman een afstand van Wierum naar Peasens.
Die nacht was het weer onbehagelijk, met moeite kwam het wan over boord. De wind, eerst zuid- west, ging door naar het noorden. De vangst had niet veel te betekenen: zo'n 80 vissen en 12 kabeljouwen kon men van de boog halen.
Het weer bleef aardig goed toen ze terug wilden. Sommigen lagen bijna stil als in een blakte. Toch zat er storm in het water. Intussen werd het dag, nog was het weer stil, maar de lucht trok dicht. Toen kwam de eerste bui met sneeuw. Eerst grote vlokken maar het ging al gauw over in fijne sneeuw en wakkerde aan tot een sneeuwstorm. Eerst uit het noorden, maar gaandeweg kromp de wind naar het oosten. En dat gaf een woedende zee. De deining die uit het zuidwesten kwam en de storm daar tegen in, maakten dat grote brekers op het schip af kwamen. Spoedig kon men zien dat er een over de kop sloeg. Hij kapseisde, anderen vlogen op het Amelander strand. De schrik sloeg hen om het hart. Hoe zou dit aflopen? Met de handen vast om de helmstok wilde hij nog proberen op een veilige plaats te komen. Zou de soort van schip nog verschil uit maken? Thys van den Bos zijn aakje had een oud dek, een "potschippersdek". Als het water in de bun rees en de golven er over heen sloegen, kwam er zeker water in het schip. Van zijn

Amelander dek liep het water veel beter af en ook uit de bun was het eerder weg. Zo gingen de gedachten van de man aan het roer bliksemsnel door het hoofd. Grote golven rolden aan. Op de kop van zo'n waterrug kon hij nog drie schepen waarnemen. Met zijn vieren worstelden zij met de storm; de dood was dicht bij. De golven waren nu zo hoog dat als het schip in het dal kwam tussen twee zulke watermuren, de wind geen kracht meer had en de vleugel aan de lange mast, als in een stille wieling, alle kanten uitdraaide. Meestal kwamen er drie golven na elkaar, de voorste met een brede voet, het minst gevaarlijk. De tweede met een kleine voet is sterker, maar de derde is zo steil als een muur en die was benauwend gevaarlijk. Dan kwam er even een leegte, schuim en nog eens schuim. Men had dan soms tien minuten de tijd. Akkerman en zijn bemanning bonden zich vast om niet van het schip geslagen te worden. Praten konden ze bijna niet: alles raasde om hen heen. Het vertrouwen was op de stuurman, maar die is ook maar een mens en hij kan niet meer doen dan mensenwerk. Toen kwam weer de eerste van een nieuw drietal. De tweede sloeg op het dek, maar de derde kwam met zoveel geweld dat ook deze aak omsloeg. Het sterke zeil sloeg op het water en barste stuk. Maar o wonder, het schip kwam weer overeind en dank zij de lijnen waren ze nog allemaal aan boord. Gelukkig was de fok nog overgebleven en de dichte luiken hadden de aanval goed doorstaan. Ineens zagen ze het schip van Thys van den Bos op een hoge rug recht op zich af komen. Ze schreeuwden van angst. Als die niet weg kon komen zou hij zo meteen boven op hun slaan. Dat was het laatste wat ze van deze aak zagen. Even later ging die van Huite Prins over zijn kant. Het was vreselijk om aan te zien. Nu waren ze nog maar met hun tweeën, zij en Kris Kamma, totdat die ook ten onder ging. Piet Akkerman kon niet anders meer denken dan: Nu is alles verloren, nu zijn wij aan de beurt. Maar ze hielden stand en bleven overeind. Toen ging het door hem heen: Ik moet proberen het Bosschegat in te komen. Hij was wel bang voor het Bornrif bij Terschelling. Dat kende hij te goed, een hoge steile zandrug is het. Slaat men daar tegen aan dan is het voorbij en waren ze verloren. De situatie was gevaarlijk maar het leek hem van twee kwaden het beste. Hij gaf de jongen opdracht te peilen, maar die was zo overstuur dat hij vergat vet in de gaten te doen. Toen er na ongeveer tien minuten geen nieuwe aanval van de golven kwam en de vleugel als een gek om de mast draaide, wisten ze eerst nog niet wat ze overkwam. Het schip leek wel stil te liggen. De fok werd neer ingehaald Akkerman bedacht dat er in het gehele Bornrif maar een slenk was, een geul die bijna noord-zuid loopt en waar een felle, stroom door kan trekken. Nu bleek dat de "Vrouwe Jacoba" daarin terecht gekomen was. Ze werden door die slenk gezogen zonder dat de bemanning er zelf veel aan kon doen. Zo kwamen ze achter de eilanden wist hij. Dat betekende veiligheid. Toen na enige tijd het anker uitgegooid werd konden ze bijkomen. Wat er toen in hen omging, laat zich niet licht beschrijven. Er lagen nog een paar Wierumers, die bezorgd naar de anderen vroegen. Vaak moest hij hun de dood van familieleden vertellen. Zwaar werk. Een jongeman vroeg naar zijn vader. Wat moest hij zeggen? De waarheid. Jij ziet je vader niet weer, mijn jongen. Zeker geen eenvoudig antwoord, het sneed de jongen dwars door de ziel. Toen Akkerman zijn doornatte kleren uitdeed en de zuidwester van zijn hoofd nam, schrok hij hevig. Al zijn haar zat er in. Zijn hoofd was helemaal kaal en dat is altijd zo gebleven. Toen de anderen hem goed bekeken bleek dat zijn zwarte baard sneeuw wit was geworden. Akkerman wist: Dit is gebeurd toen de laatste van de drie schepen omsloeg en het Bornrif wenkte. De emoties hadden hem zo diep aangegrepen, dat hij op dat moment niet in staat was God te danken. Zondags kwam Akkerman in het dorp dat in vrees leefde over leven en dood van de familieleden. Toen dominee Zijlstra die ochtend de preekstoel beklom waren er heel wat lege plaatsen in de kerk. Tijdens de preek werd de schipper weer door het leed overmeesterd. Na de kerkdienst ging de dominee zijn gemeenteleden langs om de sterfgevallen mee te delen. Het dorp was in diepe rouw. Gelukkig kwam later het bericht dat er nog een flink aantal vissers op Ameland aan wal waren gekomen. Maar omdat in deze kleine gemeenschap iedereen door huwelijk verwant was, waren er niet veel huizen waar geen familieleden te betreuren waren."